

Korta meddelanden

Om Runfynd 1993

Under år 1993 har tre tidigare helt okända runstenar påträffats. Dessutom har fragment av två tidigare kända stenar återfunnits. En putsinskrift och två ristade metallbleck hör också till årets nyfynd. I samband med arkeologiska utgrävningar av en medeltida husgrund i Gunnarskogs socken i Värmland uppmärksammades att en av syllstenarna bar ristning. Det visade sig vara en tämligen svårt vittrad inskrift med 10–15 runor av urnordisk typ. Vid en arkeologisk utredning för en planerad flygplats i Norsholmsområdet fann man en tidigare okänd runsten, som låg med ristningsytan uppåt i närheten av Lunnebjärke gård i Skärkinds socken. I oktober anmäldes att man observerat ristningslinjer på ett jordfast block i parken vid folkhögskolan i Markaryd. Det visade sig vid granskning vara en runristning ordnad i hästskoform. I juli återfanns vänstra delen av runstenen Sö 155 i en hage vid Sörby gård i Runtuna socken. I närheten hittades också ett par fragment av en

annan runsten. De visade sig utgöra övre delen av ett nyfynd från 1960. I Lyngsjö kyrka i Skåne uppmärksammades en kortfattad putsinskrift. I kvarteret Disa i Uppsala påträffades vid en arkeologisk undersökning ett fragment av ett medeltida blybleck med runor ordnade i två rader på ena sidan. Vid utgrävningar vid Alsnö hus på Adelsö i Uppland fann man ett kopparbleck med en sannolikt otolkbar runinskrift.

På våren 1992 rapporterades fyndet av två runstensfragment i Barva socken i Södermanland. På hösten samma år kom ytterligare ett fragment av samma sten i dagen.

Dessa ny- och återfynd kommer att behandlas utförligt i ett senare häfte av *Fornvännen*. Dessutom kommer några putsinskrifter från Näs och Endre socknar på Gotland att redovisas.

Helmer Gustavson
Riksantikvarieämbetet

Baltų Archeologija

Vårt minst kända grannland är Litauen. Kanske beror detta på att landet aldrig kom att ingå i det svenska Östersjöväldet. Arkeologiskt utgör det ett intressant område mellan slaver, skandinaver och finno-ugriska stammar. Nära anknytning har Litauen språkligt till Lettland och kulturellt till Polen. Ur arkeologisk synpunkt är det en stor fördel att Litauen var det sista av länderna kring Östersjön som kristnades och därmed fortsatte det hedniska gravskicket ytterligare i flera århundraden. Därigenom kan vi med hjälp av gravgåvorna följa den materiella kulturens förändringar i Litauen under tidig medeltid på ett helt annat sätt än t. ex. i Sverige. Trots detta

vet svenska arkeologer inte särskilt mycket om litauisk arkeologi. En orsak till detta är säkert språksvårigheterna – det är inte lätt att tillgodogöra sig vare sig helt rysk- eller helt litauiskspråkiga publikationer. En annan orsak är att formvärlden i litauisk arkeologi är väsensskild från den skandinaviska och inte visar de paralleller som rimligen skulle ha tilldragit sig intresset om de funnits.

Man kan ändå inte komma ifrån att Litauen är ett nära grannland och att det är viktigt att försöka orientera sig i dess arkeologi för att skaffa sig ett begrepp om vad som skiljer och vad som förenar och hur detta skall tolkas.

För den som vill hålla sig à jour finns det

från och med 1994 ett hjälpmedel i form av den nystartade tidskriften *Balty Archeologija* som just utkommit med sitt första nummer. Det är ett 24-sidigt häfte på glättat papper och med en och annan färgbild bland de övriga svart-vita illustrationerna. Tidskriften liknar mera *Populär arkeologi* än *Formvännen* och *Skalk*. Redaktören heter Algirdas Girininkas. Han är tillika chef för »the Lithuanian Cultural Heritage Scientific Research Center». Vill man prenumerera skriver man till *Balty Archeologija*, *Kultūros paveldo mokslinis centras*, *Pilies 16, Lt-2600 Vilnius*.

Språket i *Balty Archeologija* är litauiska men tidskriften erbjuder servicen att ha helsidesresuméer på engelska och ryska.

Första numret innehåller en ledare där redaktören säger att man först nu lyckats att förverkliga önskemålet om att i Litauen ge ut en egen arkeologisk tidskrift. Därpå följer tio artiklar. Den första är en minnesruna över landets mest kända arkeolog, Maria Gimbutas, som gick bort den 2 februari 1994 vid 73 års ålder efter att ha tillbringat största delen

av sitt liv i exil. Därpå bjuder redaktören på en diskussion om hur gammal den baltiska kulturen är i Litauen. Han menar att den går tillbaka till mesolitisk tid. Så följer en intervju med landets äldste arkeolog och en artikel om varför Vilnius blev landets huvudstad. Därefter följer en rapport om undersökningen av några gravhögar från 500–600-talet. Sedan redovisar Gintautas Zabiela 1993 års arkeologiska undersökningar i Litauen och Birkastipendiaten Romas Jarockis berättar om Birkaprojektet och om hur han upplevde att vara med som utländsk stipendiat. Förstörelsen av fornlämningar är ett alltid aktuellt kapitel, i Litauen precis som i Sverige. Följaktligen ägnas en artikel detta tema. En artikel ägnas åt den litauiske politikern och frihetskämpen Jonas Basanavičius' arkeologiska verksamhet i Bulgarien 1880–1905. Slutligen följer en rapport från en konservatorskonferens i Vilnius och en recension.

Jan Peder Lamm